Voortentamen Logica en Modelleren

30 september 2011

Uitwerkingen

Opgave 1. Leid met natuurlijke deductie (ND) af:

(a) $p \to q \vdash (p \wedge r) \to (q \vee s)$

(b) $\neg p,\ p \vee q \vdash q$

Uitwerking

(a)

1	$p \to q$	premise
2	$p \wedge r$	ass
3	p	$\wedge e_1$ 2
4	q	$\to e$ 1, 3
5	$q \vee s$	$\vee i_1$ 4
6	$(p \wedge r) \to (q \vee s)$	$\to i$ 2–5

(b)

1	$\neg p$	premisse
2	$p \vee q$	premisse
3	p	assumptie
4	$\perp$	$\neg e$ 1, 3
5	q	$\perp e$ 4
6	q	assumptie
7	q	$\vee e$ 2, 3–5, 6–6

Opgave 2. Beschouw de formule $\exists y \forall z (\exists x Rxz \to (Rxz \wedge Ryz))$

(a) Teken de parse tree van deze formule.

(b) Onderstreep in de formule de vrije variabelen.

UITWERKING

(a)

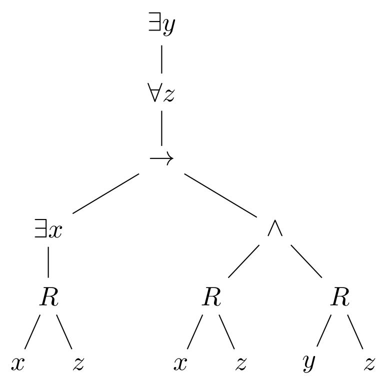

(b) $\exists y \forall z (\exists x Rxz \to (R\underline{x}z \wedge Ryz))$

Opgave 3. Leidt met natuurlijke deductie (ND) af:

(a) $\forall x Ax, \exists x Bx \vdash \exists x(Ax \wedge Bx)$

(b) $\forall x(Ax \to \neg \exists y Rxy), Rcc \vdash \neg Ac$

UITWERKING

(a)

1		$\forall x Ax$	premise
2		$\exists x Bx$	premise
3	x_0	Bx_0	assumption
4		Ax_0	$\forall e$ 1
5		$Ax_0 \wedge Bx_0$	$\wedge i$ 3, 4
6		$\exists x(Ax \wedge Bx)$	$\exists i$ 5
7		$\exists x(Ax \wedge Bx)$	$\exists e$ 2, 3–6

(b)

1	$\forall x(Ax \to \neg\exists y Rxy)$	premise
2	Rcc	premise
3	Ac	assumption
4	$Ac \to \neg\exists y Rcy$	$\forall e$ 1
5	$\neg\exists y Rcy$	$\to e$ 3, 4
6	$\exists y Rcy$	$\exists i$ 2
7	$\bot$	$\neg e$ 5, 6
8	$\neg Ac$	$\neg i$ 3–7

Opgave 4. De volgende semantische implicaties zijn ongeldig. Laat dit zien door het aangeven van een tegenmodel.

(a) $\exists x Ax$, $\exists x Rxx$, $\forall x(Ax \to \neg Rxx) \models \forall x(Ax \vee Rxx)$

(b) $\forall x \exists y Rxy \models \exists x \exists y(Rxy \wedge Ryx)$

Uitwerking

(a) Model $\mathcal{M}$ met domein $\{1,2,3\}$, $A^{\mathcal{M}} = \{1\}$, $R^{\mathcal{M}} = \{\langle 2,2\rangle\}$

(b) Model $\mathcal{M}'$ met domein $\{1,2,3\}$ en $R^{\mathcal{M}'} = \{\langle 1,2\rangle, \langle 2,3\rangle, \langle 3,1\rangle\}$

Opgave 5.

(a) Wanneer zeggen we dat een verzameling formules $\{\phi_1, \ldots, \phi_n\}$ in de predikatenlogica consistent is?

(b) Geef voor de volgende twee verzamelingen formules aan of ze consistent zijn. Geef in het geval van consistentie een model dat de formules waar maakt.

  (i) $\{\exists x Px,\ \exists x Qx,\ \forall x(\neg Px \vee \neg Qx)\}$

  (ii) $\{\forall x \forall y \forall z((Rxy \wedge Ryz) \to Rxz),\ \forall x \forall y(Rxy \to Ryx),\ \exists x \exists y Rxy,\ \exists x \neg Rxx\}$

Uitwerking

(a) De verzameling $\{\phi_1, \ldots, \phi_n\}$ is consistent als er een model $\mathcal{M}$ bestaat dat $\phi_1, \ldots, \phi_n$ alle waar maakt, d.w.z. zo dat $\mathcal{M} \models \phi_1, \ldots, \mathcal{M} \models \phi_n$.

(b) (i) Consistent.
Model $\mathcal{M}$ met domein $\{1,2\}$, $P^{\mathcal{M}} = \{1\}$, $Q^{\mathcal{M}} = \{2\}$

  (ii) Consistent.
Model $\mathcal{M}'$ met domein $\{1,2\}$, $R^{\mathcal{M}'} = \{\langle 1,1\rangle\}$

Opgave 6. Gegeven is de formule ϕ: $\forall x \forall y (Rxy \to \exists z Ryz)$
Geef voor de modellen $\mathcal{M}_i$ aan of $\mathcal{M}_i \vDash \phi$. Geef alleen een korte motivatie voor de gevallen waarin het *niet* waar is

(a) Het model $\mathcal{M}_1$ met domein $A_1 = \{a, b, c\}$ en $R^{\mathcal{M}_1} = \{(a, b), (b, c), (c, b)\}$.
(b) Het model $\mathcal{M}_2$ met domein $A_2 = \{a, b, c\}$ en $R^{\mathcal{M}_2} = \{(a, b), (b, b), (b, c)\}$.
(c) Het model $\mathcal{M}_3$ met domein $A_3 = \{a, b, c\}$ en $R^{\mathcal{M}_3} = \{(a, b), (b, b)\}$.

Uitwerking
De formule ϕ zegt (in pijlentaal): "*Vanuit elk punt dat een pijl onvangt, vertrekt ook weer een pijl.*"

(a) Waar.

(b) Niet waar. Punt c wordt wel aangewezen, namelijk door b, maar wijst nergens naar.

(c) Waar.

Opgave 7. Vertaal de onderstaande zinnen in de taal van de predikatenlogica. Gebruik de onderstaande vertaalsleutel.

Bx:	x is een boek
Uxyz:	x heeft y aan z uitgeleend
Lxy:	x heeft y gelezen
a:	Anna
c:	Chris

(a) Chris heeft alle boeken die hij heeft gelezen uitgeleend aan Anna.
(b) Chris heeft alle boeken die hij heeft gelezen uitgeleend.
(c) Anna heeft verschillende boeken gelezen.

Uitwerking

(a) $\forall x\, ((Bx \wedge Lcx) \to Ucxa)$

(b) $\forall x\, ((Bx \wedge Lcx) \to \exists y\, Ucxy)$

(c) $\exists x \exists y\, (x \neq y \wedge Bx \wedge By \wedge Lax \wedge Lay)$

Opgave 8.

(a) Geef een formule ϕ die uitdrukt dat een model minstens 2 elementen bevat.
(b) Nu een formule ψ die uitdrukt dat een model hoogstens 2 elementen bevat.
(c) Geef een formule χ die uitdrukt dat een model precies 2 elementen bevat. [Hint: je kunt gebruikmaken van ϕ en ψ.]

Uitwerking

(a) ϕ: $\exists x \exists y\ x \neq y$

(b) ψ: $\neg \exists x \exists y \exists z\ (x \neq y \wedge x \neq z \wedge y \neq z)$

(c) χ: $\phi \wedge \psi$

Nog een paar alternatieve oplossingen

Opgave 3(b) kan ook met Modus Tollens:

1	$\forall x(Ax \to \neg\exists y Rxy)$	premise
2	Rcc	premise
3	$Ac \to \neg\exists y Rcy$	$\forall e$ 1
4	$\exists y Rcy$	$\exists i$ 2
5	$\neg\neg\,\exists y Rcy$	$\neg\neg i$ 4
6	$\neg Ac$	MT 3, 5

Opgave 5(b)(ii) kan ook met een pijl tussen twee *verschillende* elementen, maar dan heb je wel extra pijlen nodig om symmetrie en transitiviteit te behouden. En natuurlijk weer een extra punt dat niet naar zichzelf wijst.

Model $\mathcal{M}''$ met domein $\{1, 2, 3\}$ en $R^{\mathcal{M}''} = \{\langle 1, 1\rangle, \langle 1, 2\rangle, \langle 2, 1\rangle, \langle 2, 2\rangle\}$

Je kunt het model ook tekenen:

$\mathcal{M}''$

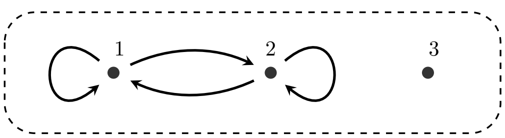

Ook nog een tekeningetje van de eerder gegeven, eenvoudigere oplossing:

Model $\mathcal{M}'$ met domein $\{1, 2\}$ en $R^{\mathcal{M}'} = \{\langle 1, 1\rangle\}$

$\mathcal{M}'$

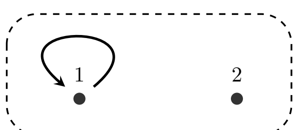

Opgave 8(b) kan ook door te zeggen dat van elk drietal elementen er minstens twee gelijk zijn:

$$\psi : \ \forall x \forall y \forall z\, (x = y \lor x = z \lor y = z)$$

Opgave 8(c) kan ook direct:

$$\chi : \ \exists x \exists y\, (x \neq y \land \forall z\, (z = x \lor z = y))$$